

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих науковців
«СУЧАСНИЙ МАСОВОКОМУНІКАЦІЙНИЙ ПРОСТІР:
ІСТОРІЯ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ФІЛОЛОГІЇ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

III Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів, аспірантів та молодих науковців
«СУЧАСНИЙ МАСОВОКОМУНІКАЦІЙНИЙ ПРОСТІР:
ІСТОРІЯ, РЕАЛІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ»

Суми, 23–24 травня 2024 р.

УДК 007 : 304 : 070

3641 **Збірник** наукових праць III Науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи». Суми : Сумський державний університет, 2024. 136 с.

До збірника увійшли наукові дослідження молодих науковців, аспірантів та студентів, учасників III Науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих науковців. Дослідження пов'язані з комплексною програмою науково-дослідних робіт СумДУ, безпосередньо з науковим напрямом досліджень кафедри журналістики та філології у межах теми «Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи».

Для викладачів, учителів, науковців, аспірантів, докторантів, студентів та інших зацікавлених осіб.

3641 **Collection** of scientific works of the III Scientific and practical conference of students, postgraduates and young scientists «Contemporary mass communication space: history, realities, prospects». Sumy : Sumy State University, 2024. 136 p.

The collection includes scientific materials of young scientists, postgraduates and students, participants of the III Scientific and practical conference of students, postgraduates and young scientists. The studies are related to the comprehensive program of research works of Sumy State University, directly with the scientific direction of research of the department of journalism and philology within the framework of the topic «Contemporary mass communication space: history, realities, prospects».

For lecturers, teachers, scientists, graduate students, doctoral students, students and other interested persons.

РЕДКОЛЕГІЯ: *Володимир Садівничий*, д-р наук із соц. комунік., голова; *Ірина Жиленко*, д-р філол. наук, заст. голови; *Тетяна Ковальова*, канд. наук із соц. комунік.; *Інна Сипченко*, канд. наук із соц. комунік.; *Ярослав Яненко*, д-р наук із соц. комунік.

EDITORS: *Volodymyr Sadivnychy*, D. Sc. (Social Communications), head; *Iryna Zhylenko*, D. Sc. (Philology), deputy head; *Tetiana Kovalova*, PhD (Social Communications); *Inna Sypchenko*, PhD (Social Communications); *Yaroslav Yanenko*, D. Sc. (Social Communications).

*Матеріали друкуються за авторською редакцією.
The materials are printed in the author`s editorial office.*

© Автори наукових публікацій, 2024.
© Сумський державний університет, 2024.

**СУВОРА ПРАВДА ЖИТТЯ У ТВОРІ РОБЕРТА КОНКВЕСТА
«ЖНИВА СКОРБОТИ. РАДЯНСЬКА КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ І ГОЛОДОМОР»**

Ірина Жиленко,

д-р філол. наук, професор, Сумський державний університет;

Валерія Павлючек,

студентка, Сумський державний університет

***Анотація.** Досліджується суворая правда життя, висвітлена Робертом Конквестом у праці "Жнива скорботи", де розкриваються причини та наслідки Голодомору і колективізації в Радянському Союзі. Аналізується методологія Конквеста, яка включає використання архівних документів та свідчень очевидців. Підкреслюється значення введеного Конквестом поняття "терор голодом", що вказує на цілеспрямованість радянських дій щодо українського селянства. Також розглянуто літературні прийоми, використані Робертом Конквестом, у контексті документального зображення подій Голодомору та проаналізовано їх значення.*

***Ключові слова:** Голодомор, Роберт Конквест, колективізація, «Жнива скорботи», репресії, геноцид, голод.*

**THE HARD TRUTH OF LIFE IN THE WORK OF ROBERT CONQUEST
«THE HARVEST OF SORROW. SOVIET COLLECTIVIZATION AND THE TERROR-FAMINE»**

Irina Zhylenko,

D. Sc. in Philology, Professor, Sumy State University

Valeriia Pavliuchek,

Student, Sumy State University

***Abstract.** The harsh truth of life, highlighted by Robert Conquest in the work «Harvest of Sorrow», where the causes and consequences of the Holodomor and collectivization in the Soviet Union are revealed. Conquest's methodology is analyzed, which includes the use of archival documents and eyewitness accounts. The importance of the concept of "terror by Holodomor" introduced by the Conquest is emphasized, which indicates the purposefulness of Soviet actions towards the Ukrainian peasantry. The literary techniques used by Robert Conquest in the context of the documentary depiction of the Holodomor events are also considered and their significance is analyzed.*

***Keywords:** Holodomor, Robert Conquest, collectivization, "The Harvest of Sorrow", repression, genocide, famine.*

Тема сталінських репресій була тривалий час замовчуваною на усіх рівнях, і лише з початком процесу перебудови в Україні почали виходити як художні, так і документальні твори. Не оминули увагою тему Голодомору і зарубіжні науковці. Серед них – один із найвідоміших письменників, істориків, автор публікацій на теми радянської історії Джордж Роберт Конквест (1917–2015). Ці питання він почав досліджувати у 1960-ті роки, а його перша монографія «Великий терор. Сталінські чистки тридцятих років» (1968) у перекладі на українську з'явилася лише у 2009 р.

Роберт Конквест був першим із зарубіжних науковців, хто визнав Голодомор геноцидом українського народу. У 1986 р. він видав книгу «The Harvest of Sorrow. Soviet Collectivization and the Terror-Famine». В українській історіографії вона має назву «Жнива скорботи», і складається з трьох розділів: «Головні учасники події: партія, селяни, нація», «Удар по селянству», «Голодовий

терор» [3]. Праця Конквеста значно вплинула на міжнародне розуміння Голодомору. Вона допомогла викрити масштаби цієї трагедії та привернути увагу світової спільноти до злочинів радянського режиму. Завдяки його дослідженням, Голодомор визнано геноцидом українського народу в багатьох країнах світу [4]. Ця книга є фундаментальним дослідженням, яке детально описує механізми, масштаби та наслідки штучно створеного голоду. Трагедії 30-х років мали тривалий вплив на Україну, який відчувається й сьогодні. До того ж це питання є важливим аспектом національної пам'яті в сучасній Україні, що підкреслює важливість і *актуальність* нашої розвідки.

Мета дослідження полягає в узагальненні інформації про діяльність Конквеста як одного з перших дослідників Голодомору та популяризації його монографії «Жнива скорботи. Радянська колективізація і голодомор».

Завдання роботи: з'ясувати літературні прийоми, використані Робертом Конквестом, у контексті документального зображення подій Голодомору та проаналізувати їхнє значення.

Роберт Конквест детально аналізує соціально-політичний контекст Радянського Союзу 1920–1930-х рр., підкреслюючи важливість політичних рішень Йосипа Сталіна. Його методологія включає використання архівних документів, свідчень очевидців та власних інтерпретацій подій [1]. «Жнива скорботи» детально описують жахіття Голодомору – масового голоду, що охопив Україну та інші сільськогосподарські регіони СРСР у 1932–1933 роках. Конквест наводить численні спогади очевидців, статистичні дані та архівні матеріали, які свідчать про мільйони жертв. Його методологія дає можливість висвітлити деталі політичних процесів, які призвели до Голодомору та масових репресій, показуючи цілеспрямованість цих дій і їхній вплив на українське суспільство [3].

Одним з найважливіших завдань СРСР 30-х років була примусова колективізація сільського господарства, про що пише Конквест. Він детально розглядає процес, який проводила радянська влада під керівництвом Йосипа Сталіна. Ця політика передбачала насильницьке об'єднання індивідуальних селянських господарств у колгоспи. Метою було збільшення продуктивності сільського господарства та забезпечення індустріалізації країни. Однак на практиці це призвело до величезних людських втрат, руйнування традиційного способу життя і масового голоду.

Конквест детально описує жахіття голоду, який був не лише результатом економічних прорахунків, але й навмисною політикою радянської влади, спрямованою на придушення українського національного руху та зміцнення контролю над сільським населенням. Автор акцентує увагу на тому, як хлібозаготівлі перетворилися на інструмент репресій проти українського селянства. Він запровадив поняття «терор голодом», підкреслюючи навмисний характер Голодомору як засобу політичного контролю.

Колективізація, за Конквестом, була примусовим процесом, що мав катастрофічні наслідки для сільського господарства та селянства. Вона «супроводжувалася масовими репресіями проти «куркулів» та інших «ворогів народу», що значно погіршило соціально-економічне становище в країні», – зазначав історик С. Борзов [2].

Роберт Конквест використовує широкий діапазон документальних джерел і свідчень, щоб проаналізувати цей складний час. Автор не залишає поза увагою і період політичної історії України, пов'язаний з наступом на українську культуру, що передував Голодомору. Науковець зазначає: «У квітні 1929 року ОДПУ «викрило» кілька невеликих груп української інтелігенції, звинувативши їх учасників у націоналістичній змові. Засоби масової інформації розгорнули шалену кампанію проти видатних українських учених, інспіровану властями <...> Усього було заарештовано 5000 чоловік, здебільшого інтелігенції». Згадує Конквест і про відкритий судовий процес у Харківському оперному театрі, наводить імена відомих українських письменників, студентів, які опинилися на лаві підсудних, говорить про закриття лінгвістичних інститутів Української АН та багато іншого, що суттєво вплинуло на стан суспільства [3, с. 179–180].

Конквест наводить інформацію від української преси стосовно того, яким чином виконувалися завдання радянської влади. Газети писали про «страсти куркулів», які «систематично крали зерно». У Харківській області судами винесено п'ятдесят смертних вироків, в Одеській – три <...>. Газета «Пролетарська правда» у номері від 22 січня 1930 року повідомляла про те, що в с. Новоселиця на Житомирщині одного селянина засудили до розстрілу лише за те, що в нього знайшли 10 кг колосків, які назбирала в полі його десятирічна донька» [3, с. 185–186].

Жахливою була й доля активістів. Неможливість викнати завдання з хлібозаготівок викликала часом їхню непокору, що призводила до втечі або й убивства. Конквест наводить приклад невдоволення групи активістів радянською владою, і це призвело до того, що «...в 1933 р. відтяла голову керівникові сільських комуністів» [3, с. 187].

Автор не обмежується лише фактами і цифрами, він вплітає їх у живі історії людей, відтворюючи трагедію через призму особистих долі та колективної пам'яті. З одного боку, Конквест використовує літературні прийоми для поглибленого розуміння емоційного та соціального вимірів Голодомору. З іншого боку, – застосовує журналістський підхід, представляючи аналіз об'єктивних фактів і документальних свідчень.

Конквест вдається до вживання літературних прийомів з метою глибше розкрити трагічні події Голодомору в Україні. Автор не лише описує широкі масштаби трагедії, а й відтворює життя окремих людей, які пережили Голодомор. Він використовує особисті історії, щоб увібрати в читача відчуття страждань і втрат, викликаних голодом і репресіями. Це допомагає створити більш інтимне і співчутливе зображення подій, зробити їх більш доступними для емоційного сприйняття. Ось свідчення одного з очевидців: «Я чув, як діти... душилися в криках від кашлю. І

я бачив вигляд цих людей, – він був переляканий, благальний, ненавидячий, тупо байдужий, затьмарений відчаєм або палахкотів напівбожевільною зухвалістю і люттяю» [3, с. 191].

Роберт Конквест майстерно вживає символічні образи та метафори, щоб глибше передати складність та важливість подій, пов'язаних із Голодомором. Він порівнює цю трагедію з природними катаклізмами, вказуючи на її національне значення та тривалий вплив на українське суспільство. Метафори, які використовує автор, – «бригада головорізів», «дивовижний хліб», «піраміди зерна», «мережа сексотів», «куркульська арифметика», «скелетні кінцівки», «нова сільська еліта» – допомагають читачеві зрозуміти соціальний розлад, що виник в результаті голоду, зображуючи, наприклад, села, які виглядають, як після проходження мисливських псів, що передає відчуття відчуження та відчаю, який відчувають їхні жителі. Такі образи не лише ілюструють фізичний стан села, але й відображають емоційні та соціальні наслідки трагедії для українського народу. Це робить монографію важливим джерелом для розуміння не лише історичної правди, а й глибини людських страждань.

Таким чином, твір Роберта Конквеста «Жнива скорботи» відіграє важливу роль у формуванні історичної пам'яті українського народу, бо детально розкриває причини та наслідки Голодомору, а також політичні механізми, що призвели до цієї трагедії. Його книжка не лише документує історичну правду, а й намагається проникнути у сутність подій, розкриваючи глибокі людські наслідки та соціокультурні впливи. Автор нагадує, що знання та розуміння минулого є ключовими для побудови кращого майбутнього.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Борзов С. Поняття «терор голодом» Роберта Конквеста в історіографії голодомору. *Консенсус*. 2023. С. 74–81. URL: <https://konsensus.net.ua/index.php/konsensus/article/view/46/41>.
2. Борзов С. Радянська соціально-політична історія 1920-х рр. та її інтерпретаційна періодизація у працях Роберта Конквеста. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського*. URL: <https://vspu.net/nzhist/index.php/nzhist/article/view/823/806>.
3. Конквест Р. Жнива скорботи. Колективізація і голодомор. Київ: Либідь, 1993. 224 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Conquest_Robert/Zhnyva_skorboty.pdf
4. Мельник І. Роберт Конквест та його свідчення проти комунізму. *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/39960>.